

Двейрін Дмитро Ігорович,
аспірат Київського університету інтелектуальної
власності та права

Ключові принципи правового регулювання електроенергетичної безпеки в Україні

Правове регулювання електроенергетичної безпеки займає визначальну роль у підтриманні стабільності держави, адже енергетичний сектор слугує підґрунтям економічного розвитку, соціальної стійкості та оборонної спроможності. У процесі формування й реалізації державної політики у цій сфері саме принципи правового регулювання задають зміст, межі та напрями впливу держави на енергетичні відносини. Вони виконують роль базових орієнтирів, що забезпечують системність, узгодженість і послідовність нормативної діяльності органів публічної влади. Їх фундаментальність полягає в тому, що вони передують нормам права, визначають логіку їх розроблення та спрямовують практичні процедури їх застосування.

Б. Остудімова та Н. Камінська підкреслюють, що потреба в аналізі принципів забезпечення енергетичної безпеки різко зросла у зв'язку з сучасними викликами, зокрема повномасштабною агресією проти України, яка актуалізувала перегляд базових засад енергетичної безпеки на міжнародному та національному рівнях. Авторки наголошують на міждисциплінарності енергетичної безпеки та застосовують широкий спектр методів для глибокого дослідження правової природи принципів і їх типології. Вони зазначають, що принципи енергетичної безпеки формуються на основі загально-правових принципів, але набувають специфічних рис з огляду на характер енергетичної політики держави. У роботі звертається увага на фрагментарність законодавства, нечіткість термінології та непослідовність державної політики у сфері енергетичної безпеки. Обґрунтовано власний підхід до класифікації принципів, який охоплює міжнародний, європейський та національний рівні. Значну увагу приділено проблемам реалізації цих принципів у чинній нормативній базі та виявленню суперечностей між задекларованими цілями та реальними механізмами їх практичного втілення, що вимагає оновлення принципів з урахуванням умов воєнного стану і подальшого відновлення країни [1].

І. Гаврилюк, Ю. Клята, Т. Чернега та інші наголошують, що енергетична безпека є фундаментальним елементом національної безпеки, оскільки визначає стійкість економіки, захист критичної інфраструктури та соціальну стабільність. Автори підкреслюють, що воєнні загрози, знищення енергетичних об'єктів і перебої у постачанні вимагають формування принципів, спрямованих на зміцнення стабільності та витривалості енергетичної системи. До таких принципів віднесено системність, динамічність, диверсифікацію, стійкість до загроз, незалежність, економічну

ефективність, екологічну збалансованість, міжнародну координацію та взаємодію з іншими секторами. У дослідженні детально розкривається зміст кожного з них, підкреслюючи їх значення для адаптації енергетичної системи до внутрішніх і зовнішніх викликів. Зазначається, що реалізація зазначених принципів сприяє зміцненню інфраструктурної стійкості та підвищує здатність держави реагувати на кризові ситуації. Робиться висновок, що саме комплексний підхід забезпечує ефективність стратегічних рішень, узгодженість енергетичної політики з іншими сферами та формує підґрунтя для розробки подальших нормативних і стратегічних документів, спрямованих на підвищення енергетичної безпеки України [2].

Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» визначає, що принципи правового регулювання в цій сфері формуються через установлені законом засади, які окреслюють зміст, межі та спрямованість державного впливу на господарські відносини. До ключових належать доцільність, що обумовлює потребу обґрунтованого державного втручання, та адекватність, яка вимагає відповідності способів регулювання характеру наявної проблеми. Ефективність трактується як здатність забезпечувати максимальний позитивний результат за мінімальних витрат для суспільства, бізнесу та держави. Збалансованість передбачає узгодження інтересів усіх сторін регульованих відносин та підтримання їх рівноваги. Передбачуваність забезпечує сталість регуляторних дій та їх відповідність затвердженим планам, що дозволяє суб'єктам господарювання прогнозувати подальшу діяльність. Прозорість і врахування громадської думки гарантують відкритість регуляторних процедур та обов'язковість розгляду пропозицій і зауважень учасників відносин, формуючи систему послідовних і узгоджених регуляторних рішень [3].

У Законі України «Про національну безпеку України» принципи правового регулювання формуються через визначені ним основи державної політики у сфері безпеки та оборони. Вони передбачають верховенство права, законність, підзвітність та прозорість, які визначають порядок діяльності сектору безпеки й оборони. У законі наголошено на необхідності дотримання міжнародно-правових норм та участі України в глобальних механізмах підтримання миру та стабільності. Визначальним є принцип демократичного цивільного контролю, який забезпечує відкритість діяльності сил безпеки та їх відповідальність перед суспільством. Розвиток сектору безпеки і оборони проголошено інструментом реалізації державної політики у відповідних сферах. Принципи скеровують політику держави на захист конституційного ладу, прав і свобод людини, а також на охорону довкілля та умов життєдіяльності населення. Сукупність цих положень створює нормативну основу, що визначає діяльність органів влади у сфері національної безпеки [4].

Принципи правового регулювання, передбачені Законом України «Про ринок електричної енергії», визначають ключові засади організації та функціонування електроенергетичного ринку, забезпечуючи рівність та

відкритість для всіх його учасників. Серед домінантних положень закріплено принципи вільного вибору постачальника та недискримінаційного доступу до енергетичної інфраструктури. Закон наголошує на необхідності розвитку конкуренції як умовно для підвищення ефективності ринку та забезпечення справедливого ціноутворення. Значну увагу приділено дотриманню прав споживачів, що гарантується чітко визначеними правилами їх обслуговування. Принципи передбачають забезпечення безперебійності, надійності та сталості роботи енергосистеми відповідно до встановлених норм. Важливою складовою є прозорість ринкових процесів, доступність інформації та дотримання балансу інтересів держави, бізнесу й споживачів, а також пріоритет інтеграції українського ринку електроенергії до європейського енергетичного простору [5].

Отже, принципи правового регулювання електроенергетичної безпеки формують концептуальну основу державної політики у сфері енергетики, визначаючи межі, зміст і спрямованість впливу держави на енергетичні відносини та забезпечуючи системність і узгодженість нормативних рішень. У наукових дослідженнях наголошується, що актуальні виклики, зокрема пов'язані з воєнними загрозами, вимагають переосмислення цих принципів і врахування міжнародних, європейських та національних підходів до гарантування енергетичної стійкості. Принципи енергетичної безпеки визначаються як похідні від загально-правових засад, але водночас набувають власних рис, відображаючи специфіку енергетичної політики держави та необхідність забезпечення стійкості енергосистеми. У цьому контексті особливе значення мають положення щодо доцільності, ефективності, збалансованості, прозорості, передбачуваності, законності та демократичного контролю, які визначають якість регуляторних рішень і рівень захисту інтересів учасників енергетичних відносин. Значущими є також принципи конкуренції, недискримінаційного доступу, захисту прав споживачів, надійності та інтеграції з європейським енергетичним простором, що спрямовують розвиток ринку та підвищують його стабільність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ostudimov, B., & Kaminska, N. (2023). Energy security principles: Legal nature, classification and modernisation. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 28(1), 55–67.
2. Havryliuk, I., Kliat, Y., Cherneha, T., Bashynskyi, V., Zaiets, O., & Taran, O. (2024). Principles of ensuring energy security in the national security system of the state. *Social Development and Security*, 14(6), 19–29.
3. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11 вересня 2003 № 1160-IV. *Верховна Рада України*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1160-15>
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 № 2469-VIII. *Верховна Рада України*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-19>

5. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13 квітня 2017 № 2019-
VIII. *Верховна Рада України*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2019-19>